

นาย อภิชัย กาบทอง : กระบวนการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบชุมชนในกรุงรัตนโกสินทร์ : กรณีศึกษา ย่านบางลำพู. (TRANSFORMATION PROCESS OF COMMUNAL ELEMENTS IN KRUNG RATTANAKOSIN : A CASE STUDY OF BANGLUMPOO DISTRICT) อ. ที่ปรึกษา : ชวิญสรอง อติโพธิ, 224 หน้า. ISBN 974-334-617-1.

การศึกษามีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิวัฒนาการและกระบวนการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบชุมชนใน ย่านบางลำพู และศึกษาแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในภายหน้า โดยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 4 สมัย คือ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สมัยรับอิทธิพลตะวันตกมุ่งสู่ความทันสมัย สมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง และ สมัยปัจจุบัน ในแต่ละสมัยศึกษาความเชื่อมโยง ในระดับประเทศ ระดับเมือง ระดับย่าน และ ศึกษาองค์ประกอบ ชุมชน ได้แก่ สภาพทางกายภาพ การใช้ที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง กรรมสิทธิ์ที่ดิน วิถีชีวิตของผู้คน ภาพลักษณ์ของย่าน และ นโยบายของทางภาครัฐในการพัฒนาเมือง

ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบชุมชนในแต่ละสมัยนั้น ปัจจัยที่ทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งทางด้านกายภาพ วิถีชีวิตของผู้คน ตลอดจนภาพลักษณ์ต่างๆ ในแต่ละสมัย ได้แก่ กรอบ หรือนโยบายของทางภาครัฐในการพัฒนาเมือง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเมืองเริ่มจากการพัฒนาเมืองตั้งแต่สมัย รับอิทธิพลตะวันตกมุ่งสู่ความทันสมัย หรือตั้งแต่รัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา ที่เริ่มมีการสร้างโครงข่ายการสัญจรทางบก หรือถนนขึ้นหลายสาย ซึ่งส่งผลให้เกิดการเชื่อมต่อของพื้นที่ และรื้อโครงสร้างเมือง ได้แก่ ป้อมปราการ กำแพงและ ประตูเมืองลง ประกอบกับนโยบายในการบริหารปกครองบ้านเมือง ที่แยกที่พักอาศัยกับที่ทำงานออกจากกัน และ เริ่มเกิดอาคารประเภทตึกแถวขึ้นตามแนวถนนตัดใหม่ มีการปรับปรุงตลาดยอดซึ่งเป็นย่านการค้าของชุมชน จน กลายเป็น ภาพลักษณ์ของย่านการค้าแบบไทยๆ ขึ้น การเปลี่ยนแปลงเริ่มมีมากขึ้นตั้งแต่ หลังการพัฒนาอุตสาหกรรม พ.ศ. 2503 ซึ่งมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในระดับประเทศกำกับอยู่ และในปัจจุบัน บางลำพู ยังเป็นย่านที่มีองค์ประกอบของชุมชนที่ทั้งยังอยู่และที่หายไป ซึ่งผสมผสานกันระหว่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ชุมชนดั้งเดิมที่มีมาพร้อมกับการสถาปนารัฐรัตนโกสินทร์ กับการเกิดอย่างรวดเร็วของเกสต์เฮ้าส์หรือย่านพาณิชย์ กรรมสำหรับบริการขึ้นใหม่ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คน

แนวโน้มในอนาคต จะเห็นได้ว่า นโยบายของทางภาครัฐที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว สนับสนุนให้ชาวต่างชาติ หลังไหลกันเข้ามานั้นส่งผลต่อการขยายตัวขององค์ประกอบของชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ หรือเกสต์เฮ้าส์เป็นอย่างมาก แต่ทางภาครัฐขาดการวางแผนรองรับการขยายตัวของเกสต์เฮ้าส์ ทั้งทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ รวมทั้งพื้นที่ในการรองรับ ที่จะส่งผลให้เกิดปัญหาในอนาคตขึ้น ประกอบกับแผนในระดับเมือง ได้แก่ ผังเมืองรวม ของกรุงเทพมหานครนั้น ได้กำหนดการใช้ที่ดินและควบคุมความสูงของอาคารในพื้นที่ของกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็น การวางแผนที่เน้นการอนุรักษ์ทางกายภาพ แต่ขาดการวางแผนหรือมองสิ่งที่มีมาควบคู่กับการเกิดของกรุงรัตน โกสินทร์นั้นคือการวางแผนที่จะอนุรักษ์คนหรือวิถีชีวิตและความเป็นชุมชนดั้งเดิม

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง
สาขาวิชา การวางแผนผังเมือง
ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม